

Kari Folkenborg

ARBEIDSVILKÅR, KARRIEREUTVIKLING OG TID TIL FOU-ARBEID FOR ARKIVARER I FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet organiserer vitenskapelige og andre faglige ansatte innen arkiv, bibliotek og museumssektoren (ABM-sektoren). Som fagforening er det viktig å arbeide for lønnsvilkår for medlemmene, men det er også viktig som fagforening og interesseorganisasjon å arbeide for gode arbeidsvilkår og rammebetingelser for medlemmene og for forskning og utviklingsarbeid (FoU). For å utvikle relevant politikk på feltet, er vi avhengig av et kunnskapsgrunnlag. Tendenser og hendelser som oppstår i sektoren fanges opp av deltakelse på ulike arenaer i Forskerforbundet, som sektorseminar, lokallag, enkeltmedlemmer og de fagpolitiske foreninger som Arkivarforeningen, Forskerforbundet ved museer og kulturminnevern og Forskerforbundets bibliotekforening. Med ujevne mellomrom gjennomfører Forskerforbundet også medlemsundersøkelser for å få en bredere oversikt over medlemmenes erfaringer og meninger knyttet til spørsmål om arbeidsvilkår og tid til FoU.

I 2012 ble det sendt ut spørsmålsskjema til Forskerforbundets medlemmer i ABM-sektoren. Medlemsundersøkelsen «Tid til forskning og utviklingsarbeid i ABM-sektoren» ble ferdigstilt og publisert på

Forskerforbundets hjemmesider i 2013, og inngår i Forskerforbundets skriftserie. Resultater fra medlemsundersøkelsen ble beskrevet i Norsk Arkivforum 23 fra 2017. I 2021 ble det gjennomført en ny medlemsundersøkelse, med mange av de samme spørsmålene som ble stilt i 2012, men også med en del nye spørsmål etter ønske fra medlemmene i sektoren. Rapporten «Arbeidsvilkår, karriereutvikling og tid til FoU i ABM-sektoren» ble ferdigstilt og en del av Forskerforbundets skriftserie høsten 2021. I undersøkelsen i 2021 ble medlemmene spurt om hvilken del av ABM-sektoren de tilhørte. Dette er ikke en variabel som Forskerforbundet har i sitt medlemsregister, slik at dette baserer seg på respondentenes egenrapportering. Det gjør det imidlertid mulig å skille ut arkivarer som en egen gruppe, og presentere funn fra denne gruppen.

I dette innlegget vil jeg i hovedsak presentere funn fra de som har definert seg som en del av arkivsektoren. Dette blir dermed en studie av arkivarer. Der det er relevant vil det foretas sammenlikninger med medlemmene i museum og bibliotek. Medlemsundersøkelsen retter oppmerksomheten på forskning og utviklingsarbeid, arbeidsvilkår og karrieremuligheter, erfaringer med utfasing av fagstillinger og digitalisering og til slutt spørsmål om arbeidssituasjonen under koronapandemien.

Utvalget

Presentasjonen av funnene for arkivarer baserer seg på svar fra til sammen 81 arkivarer fordelt på 11 virksomheter av ulik størrelse. Tariffområdetilhørighet varierer mellom stat, kommune og fylkeskommune og Virke. Når det i den videre framstillingen anvendes betegnelsen arkivar, omfatter det respondenter i undersøkelsen som selv har definert seg som det. Det er langt fra alle som plasserer seg i

arkivsektoren som har arkivar som stillingsbetegnelse. De fleste hadde stillingsbetegnelsen rådgiver eller senior- og spesialrådgiver. Noen var konsulenter og ledere, og noen plasserte seg i svarkategorien «annet». Noen få var amanuensis og bibliotekar.

Når betegnelsen arkivar brukes, er det denne sammensatte gruppen det henvises til. Litt over halvparten av arkivarene i utvalget hadde master eller tilsvarende, som sin høyest fullførte utdanning. De med PhD eller tilsvarende utgjorde 10 prosent av utvalget, og resten hadde bachelor eller tilsvarende. Dette avviker ikke drastisk fra museumssektoren eller biblioteksektoren, som hver hadde en andel på henholdsvis 13 og 8 prosent av respondentene med PhD eller tilsvarende, slik figuren under viser. Nesten alle var fast ansatt, kun fem prosent oppga at de var midlertidig ansatt.

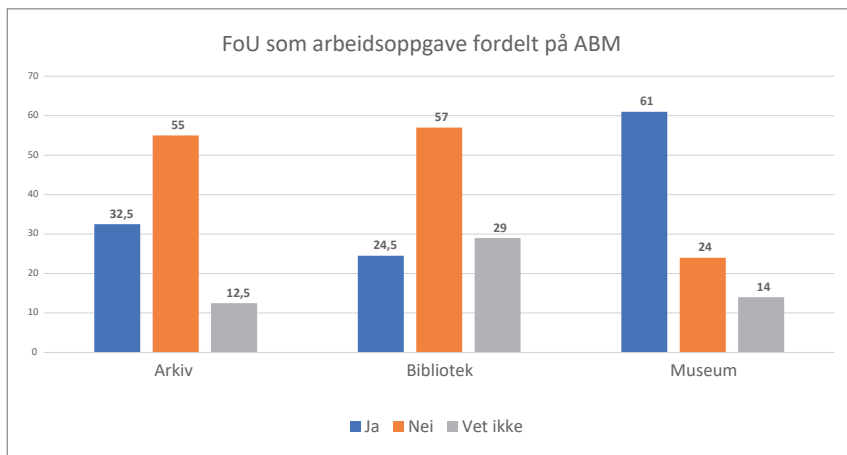
Forskning og utviklingsarbeid i arkivsektoren

At ansatte i fagstillinger i arkivsektoren skulle gjennomføre forskningsoppgaver har vært en viktig sak for Forskerforbundet. Arkiverket ble også innlemmet i regjeringens helhetlige strategi for instituttsektor¹, som en del av ytre etat med forsknings- og utviklingsoppgaver. Arkivernes innhold er gjenstand for forskning fra ulike forskningsmiljø og fag.

Arkivarene i utvalget ble spurt om de har, eller om det er meningen de skal ha, forskning og utviklingsarbeid som en arbeidsoppgave. Det er omtrent en tredel som svarer «ja» på dette spørsmålet. Over halvparten, 55 prosent svarer «nei» og 12,5 prosent svarer «vet ikke». Sammenliknet med bibliotek- og museumssektoren, ser vi at det er først

¹ instituttrapporten.pdf (regjeringen.no) <https://www.regjeringen.no/contentassets/980bb6529e194ddb970dc04b4d138af2/instituttrapporten.pdf>.

og fremst i museumssektoren at de fagansatte oppgir å ha FoU-arbeid som en arbeidsoppgave.

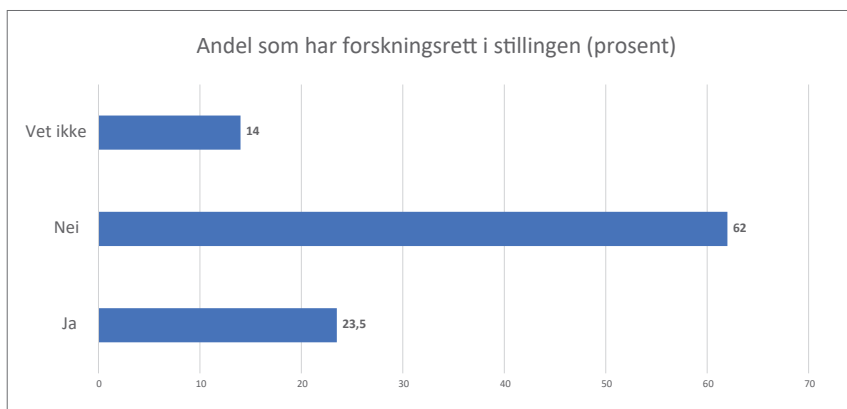

I den åpne svarkategorien i medlemsundersøkelsen, der respondene kunne kommentere fritt det de ønsket, var det flere som kom med en utdypende forklaring på hvorfor situasjonen var problematisk når det gjaldt FoU-arbeid ved virksomheten:

«I Arkivverket er det bare arkivarer som har rett til å ta ut seks uker pr. år til forskning. Forskningstiden kan brukes til et selvvalgt forskningsprosjekt som skal være godkjent av institusjonen. Dette har stadig blitt snevret inn fordi man nå sjelden ansetter arkivarer og ansetter rådgivere i stedet, til tross for at de siste kan ha nøyaktig samme utdannelse som de første. Dessuten annonseres det nå at reglene for å godkjenne selvvalgte forskningsprosjekter skal strammes inn.»

Uttalelsen har gyldighet for Arkivverket, som har, eller har hatt, en sentral posisjon når det gjelder forskning i sektoren, i likhet med andre nasjonale virksomheter i museumssektoren. Den nasjonale arkivtjenesten har siden opprinnelsen bygget på forskningsbasert kompetanse. Hvordan dette blir framover, er det være grunn til å være oppmerksom på.

Forskningsrett og plikt knyttet til arkivarer i fagstilling, var tidligere en veletablert norm. En liten del av stillingen kunne brukes på egenvalgt forskning med utgangspunkt i eget arbeid eller arkiv. I dag er det 23,5 prosent av respondentene/arkivarene som oppgir at de har forskningsrett i stillingen. 14 prosent oppgir at de ikke vet om de har dette. Av hele utvalget er det under en fjerdedel som vet at de har forskningsrett og plikt til stillingen, slik figuren under viser:

Tid til FoU

Det ble videre stilt spørsmål til de som oppga at de hadde FoU som arbeidsoppgave om tid til FoU, nærmere bestemt om hvor stor del av stillingen som skal gå til FoU-oppgaver. Av de som svarte på dette

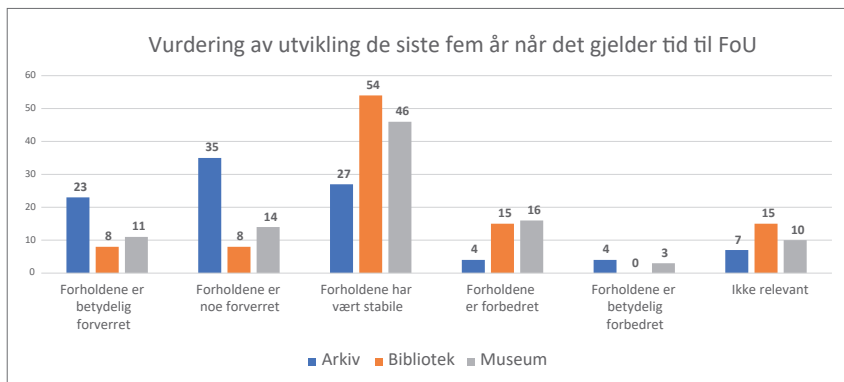
spørsmålet oppga 65 prosent at de hadde 20 prosent eller mindre, av stillingen som skulle brukes på FoU-oppgaver. En liten andel, på åtte prosent, svarte at de hadde mellom 20 og 50 prosent av stillingen til FoU-arbeid, mens hele 27 prosent svarte «vet ikke» på dette spørsmålet. Det er dermed ikke store deler av arkivarenes arbeidstid som går med til FoU-arbeid. Likevel er det en betydelig andel som svarer at de ofte utfører FoU-arbeid utenom normal arbeidstid. Hele 27 prosent av disse som oppgir at de ofte utfører FoU-arbeid utenom arbeidstid, 35 prosent oppgir at de gjør dette «av og til», mens 38,5 prosent oppgir at de «aldri» gjør dette.

Av arkivarene som oppgir at de har forskningsrett til stillingen sin, er det en liten andel som oppgir at de ikke har, eller det er ikke meningen de skal ha, FoU-arbeid som en arbeidsoppgave, eller som ikke vet om det er meningen at de skal ha det. Dette gjelder for omtrent en av fire arkivarer med forskningsrett og plikt til stillingen. Det kan synes som et paradoks at fagpersonell med forskningsrett og plikt, ikke utfører FoU-arbeid.

Vi vet at tid til gjennomføring av FoU-arbeid er et gjennomgående problem i hele kunnskapssektoren. Sammenhengende tid er gjerne den største utfordringen når det gjelder konsentrasjonskrevende FoU-arbeid. Dette gjelder også for arkivarene. I undersøkelsen spørres det om problemer knyttet til gjennomføring av FoU-arbeid, og det er mangelen på sammenhengende tid som utgjør det største problemet, fulgt av utfordringer som balanse mellom FoU-arbeid og andre arbeidsoppgaver. Mye annet administrasjonsarbeid kommer som nummer tre.

Alle respondentene i medlemsundersøkelsen ble bedt om å vurdere utviklingen over tid, nærmere bestemt de siste fem årene, når

det gjelder tid til FoU. Figuren under viser svarfordelingen for hele ABM-sektoren.

Vi ser at det er særlig i arkivsektoren at respondentene opplever utviklingen når det gjelder tid til FoU-arbeid de siste fem årene, som forverret. Til sammen er det 58 prosent som oppgir at de erfarer at utviklingen er forverret eller betydelig forverret.

Skal arkivsektoren utføre FoU-arbeid?

Kulturmeldingen (Meld. St.8 (2018-2019))² slår fast at Arkivverket skal ha forskning som arbeidsoppgave. Arkivenes innhold er gjenstand for forskning fra ulike forskningsmiljø og fag. For å bli gode tilrettelegger av forskning, er det viktig at arkivarene forsker selv og tilegner seg erfaring med gjennomføring av forskning på og i egen virksomhet.

² Meld. St. 8 (2018–2019) (regjeringen.no) Se for eksempel side 85: «Nasjonalbiblioteket, Arkivverket og musea må nemnast både som infrastruktur for forskning og som sjølvstendige forskingsinstitusjonar.»

Forskning og utvikling har tidligere vært en arbeidsoppgave for arkivarer i sektoren, og det rettes i dag mye oppmerksomhet mot viktigheten av forskning i museumssektoren. I den nye museumsmeldingen, (Meld. St.23 (2020 -2021)), er det tydelige krav om at det skal forskes i alle museumsvirksomheter. Mens forskningstrykket har økt i museumssektoren, har det ikke vært særlig oppmerksomhet rettet mot forskning i arkiv eller biblioteksektoren. Her har fokuset vært på digitalisering.

Det er ikke foreslått å innlemme forskning i formålsparagrafen i forslagene til ny arkivlov, hverken i NOU 2019:9 eller i det nye utkastet til ny arkivlov som kom fra Kulturdepartement høsten 2021. Utvalget som utarbeidet NOU 2019:9, som lovutkastet bygger på, hadde ikke vurdert om historiefaglig forskning med utgangspunkt i bevarte arkiver burde være en oppgave for Arkivverket og andre arkivinstitusjoner. Det mener Forskerforbundet er en svakhet ved kunnskapsgrunnlaget til lovutkastet.

Det er ulike oppfatninger i dag om hvorvidt forskning og utviklingsoppgaver skal være en av arbeidsoppgavene for ansatte i arkiv. I den danske arkivloven er forskning nedfelt som en arbeidsoppgave. Det står: *«at udøve forskning og udbrede kendskapet til forskningens resultater»*. Det er heller ikke uvanlig at sektoren utenfor universitets- og høgskolesektoren har forskning som en del av sitt samfunnsoppdrag og at dette er nedfelt i formålsparagrafer. Dette gjelder for eksempel for helsesektoren.

Arkivverket er sammen med Nasjonalbiblioteket, en av flere offentlige virksomhetene som ikke har forskning og utviklingsarbeid som sitt hovedformål, som ble innlemmet i regjeringens helhetlige politikk for instituttsektoren i 2020. Det skal innebære noen forpliktelser

knyttet til oppfølging av forskningsaktiviteter. Det kan gi grunn til å tro at det vil bli lagt vekt på å styrke forskningsaktiviteter i sektoren, men det gjenstår å se om det får slike konsekvenser.

Forskning, kompetanseplaner og akkreditering

Det har de siste årene kommet pålegg fra Kulturdepartementet, at også virksomheter i ABM-sektoren skal ha forskningsplaner og kompetanseplaner. Årsaken er å bidra til en systematisering og retning for FoU-arbeidet i sektoren. Kompetanseplaner for ansatte har en funksjon ut over det å sette FoU-arbeid i system, nemlig å utvikle kompetente ansatte. Det er viktig for å beholde og rekruttere nødvendig kompetanse i virksomhetene.

Det var 12 prosent av arkivarene i utvalget som svarte ja på spørsmålet om de visste om virksomheten de arbeidet i hadde utviklet en forskningsplan. 13 prosent svarte at forskningsplan var under utforming, mens 30 prosent svarte nei og 24 prosent svarte «vet ikke». Når det gjaldt kompetanseplan svarte 7 prosent av utvalget ja på spørsmålet, 25 prosent svarte nei, 17 prosent mente en kompetanseplan var under utforming i virksomheten, mens 31 prosent svarte «vet ikke».

Det er mer utbredt å ha forskningsplan enn kompetanseplan, og det vi ser er at dersom virksomheten har utviklet en forskningsplan, er sannsynligheten for at de også har en kompetanseplan eller en slik plan under utvikling større.

Akkreditering som forskningsinstitusjon er et krav som stilles til virksomheter i ABM-sektor for at de skal kunne stå som søker til midler fra Forskningsrådet. I 2019 ble det innført krav om deling

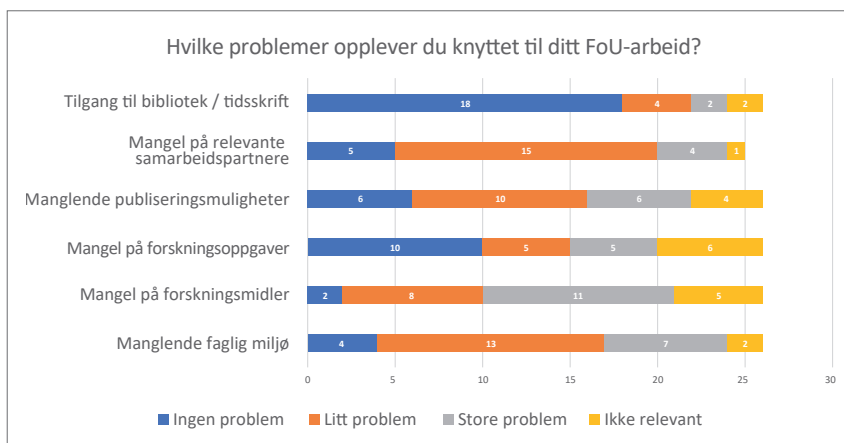
av økonomiske disposisjoner som tilhører forskningsaktiviteter og de som tilhører driften av virksomheten, for å kunne få en slik akkreditering. Omtrent 35 prosent av arkivarene i utvalget arbeider i en virksomhet som er akkreditert som forskningsinstitusjon, slik figuren under viser. Det er gjerne de store virksomhetene i sektoren som har slik akkreditering på plass. En av fire arkivarer er usikre på om virksomheten de arbeider i, har dette.

Registrering av FoU-arbeid i Cristin

Forskerforbundet har i flere år krevd at også virksomheten i ABM-sektoren skal ha mulighet til registrere sitt FoU-arbeid i forskningssystemet Cristin. Det vil gi et mer dekkende bilde av forskningsaktiviteter innen humanioraforskning i Norge, og gi sektoren muligheter til å synliggjøre arbeidet sitt i større grad. Dette gjelder først og fremst virksomheter i museumssektoren, men det er likevel en av tre arkivarer som oppgir at de har FoU- arbeid som arbeidsoppgave, oppgir også at de registrerer dette i Cristin. Omtrent halvparten mener det ikke er relevant, eller mangler kunnskap om Cristin, mens 20 prosent svarer nei på spørsmål om de registrerer sitt FoU-arbeid i forskningssystemet.

Utfordringer knyttet til FoU-arbeid

Vi har nå berørt viktige utfordringer knyttet til FoU-arbeid for arkivarer i Forskerforbundet og for ABM-sektoren generelt. Det er også andre utfordringer, utenom tid og formelle krav, knyttet til gjennomføring av FoU-arbeid som presenteres samlet i figuren under (i antall).

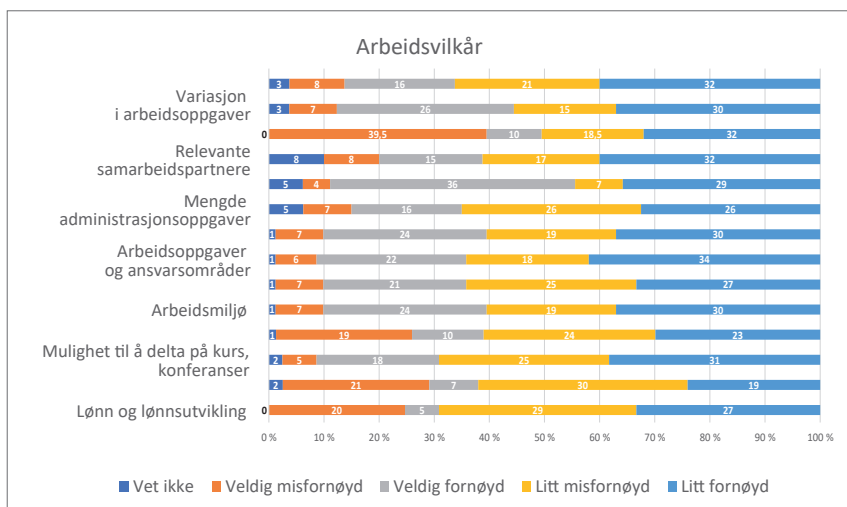
Det kan se ut til at mangelen på forskningsmidler og fagmiljø er det problemet som gjør seg gjeldende i størst grad for arkivarer med FoU-arbeid som arbeidsoppgave.

Arbeidsvilkår og karrieremuligheter

Respondenten i medlemsundersøkelsen ble bedt om å vurdere en rekke sider ved sin arbeidssituasjon og sine arbeidsvilkår. Svarene blant arkivarene fordelte seg slik figuren under viser.

Som vi ser, er det særlig tilgang til bibliotek tjenester og liknende arkivarene er fornøyde med, i tillegg til fagmiljø, arbeidsmiljø, variasjon i arbeidsoppgaver og sine arbeidsoppgaver og ansvarsområder. Dette samsvarer med medlemmene generelt i ABM-sektoren.

Arkivarene er minst fornøyde med lønnsutvikling, karriereutvikling og ledelse.

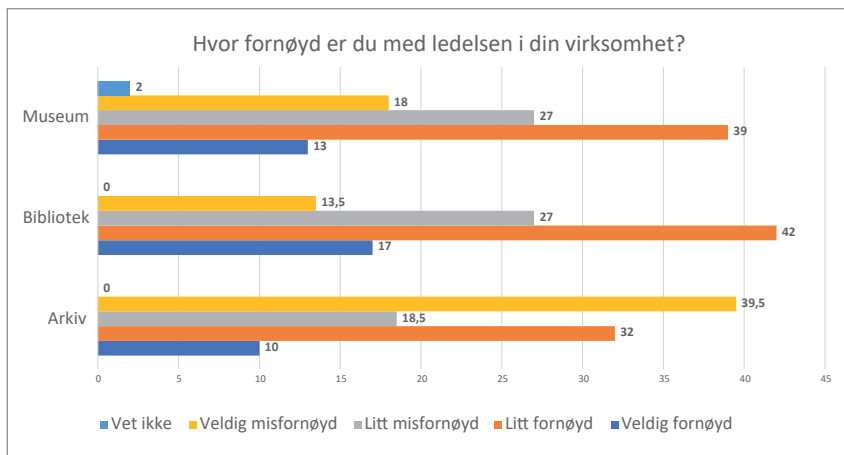

Figur: Hvor fornøyd er du med følgende forhold på din arbeidsplass?

Ledelse

Andelen som oppgir at de er misfornøyd med sin ledelse var dominerende blant arkivarene. Nesten 40 prosent oppgir at de er veldig misfornøyd, mens 18 prosent oppgir at de er litt misfornøyd. 10 prosent oppgir at de er veldig fornøyd og 32 prosent er litt fornøyd. Til sammen er det dermed 58 prosent som oppgir at de er veldig eller litt misfornøyd med ledelsen i sin virksomhet.

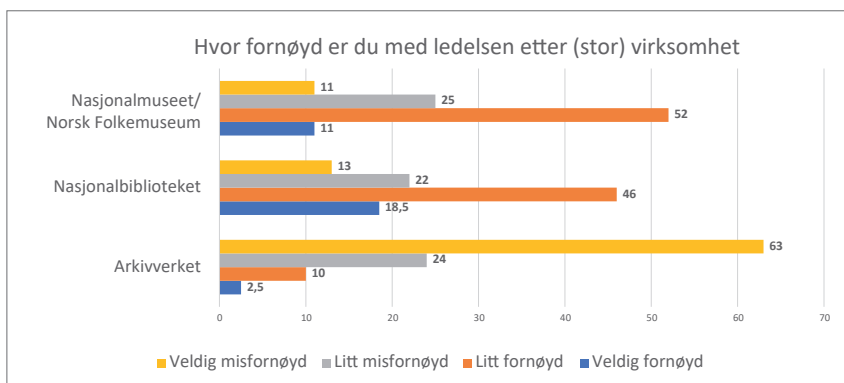
Arkivsektoren skiller seg fra de andre sektorene i ABM-sektoren, når det gjelder denne misnøyen. At en hovedandel av respondentene fordeles seg på kategoriene «litt misfornøyd» eller «litt fornøyd» er en vanlig «normalfordeling». Slik er det ikke for arkivsektoren. Hva dette skyldes kan det være vanskelig å si noe sikkert om, men vi kan tenke

oss at virksomhetsstørrelse kan ha noe å si. Det er problematisk å sammenlikne små virksomheter i utvalget på grunn av få variabler i hver kategori, men vi kan sammenlikne svarfordelingen i de store nasjonale virksomhetene i tre sektorene i ABM-sektoren.

Dersom vi sammenlikner respondenten fra de større virksomhetene med nasjonale oppgaver, som Arkivverket, Nasjonalbiblioteket og Nasjonalmuseet for kunst arkitektur og design, slått sammen med Norsk folkemuseum for anledningen, kan dette utdype bildet noe. I figuren under er resultatene presentert i prosent:

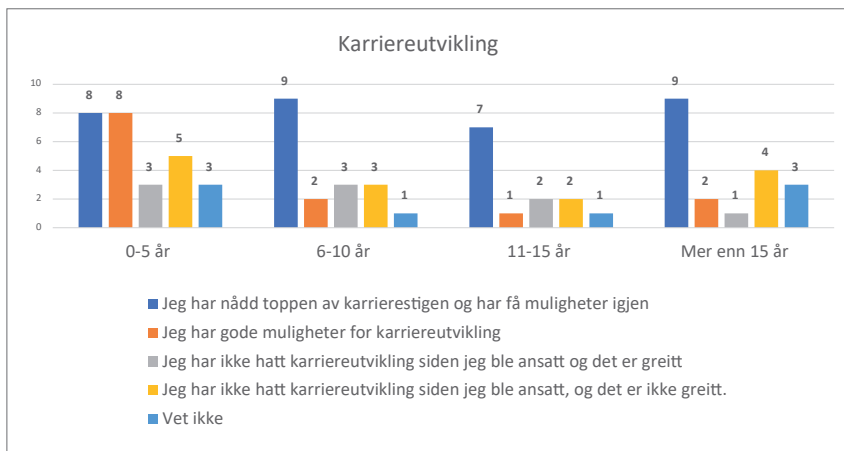
Når vi foretar denne sammenlikningen blir kontrastene mellom arkiv og de andre sektorene enda mer framtrædende. Alle virksomhetene har vært igjennom endringer og omorganiseringer de siste årene, men det kan ha påvirket de ansatte ulikt og de kan ha ulike opplevelser av dette.

Vurdering av karrieremuligheter

I ulike sammenhenger i Forskerforbundet, som tidligere medlemsundersøkelser og sektorseminar for ABM-sektoren, er uttrykt ønske om bedre muligheter for karriereutvikling og tydeligere stillingsstrukturer, som er tilnærmet lik stillingsstrukturer og kompetansekrav i universitets- og høyskolesektoren. I denne medlemsundersøkelsen ble respondentene bedt om å vurdere sine karrieremuligheter. Av alle arkivarene, var det en tredel som oppga at de hadde nådd toppen av karrierestigen og ikke hadde flere muligheter til karriereutvikling igjen. Det var 14 prosent som syntes de hadde gode muligheter for karriereutvikling og ti prosent som svarte «vet ikke» på spørsmålet. 15 prosent svarte at de ikke hadde hatt karriereutvikling siden de ble ansatt, og syntes det var greit, mens 9 prosent oppga det samme, men syntes ikke det var greit.

Dersom vi ser hvordan erfaringer og oppfatninger av egen karriereutvikling fordeler seg på antall år respondentene har vært ansatt i sektoren, ser bildet slik ut:

Figuren viser antall og ikke prosent. Det gjenstår dermed ennå arbeid for å bedre de ansattes karriereutviklingsmulighetene i sektoren.

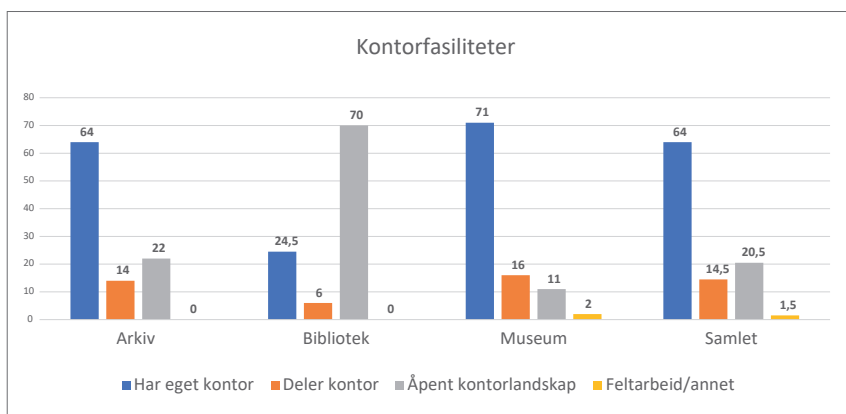
Lønnsutvikling

Å stille spørsmål om hvor tilfredse ansatte er med lønnsutvikling, kan være bortkastet, vil mange mene, fordi ansatte sjelden vil si seg fornøyd med sin lønnsutvikling. Dette spørsmålet er likevel mye brukt i ansatteundersøkelser. For arkivarene fordelte svarene på spørsmål om hvor fornøyd de var med sin lønnsutvikling seg ganske normalt. 20 prosent oppga at de var svært lite tilfreds, mens 64 prosent oppga at de var enten lite tilfreds eller nøytrale. Til sammen 17,5 prosent var tilfreds eller svært tilfreds.

En av kommentarene i den åpne svarkategoriene i undersøkelsen var knyttet til lønnsutviklingen i sektoren: «*Reallønnen synker, bare de som er tett på toppledelsen får noe ved lokale oppgjør. Tillitsvalgte har ikke reell innflytelse.*»

Kontorfasiliteter

Ulike kontorkonsepter og de fordeler og ulemper det medfører for ansatte i kunnskapssektoren har vært debattert de siste årene, særlig etter lanseringen av arealnormen i kjølvannet av St.Meld 21 2018-2019, om det nye regjeringskvartalet. Hvilke kontorkonsepter ansatte har, varierer mellom sektorer og virksomheter. Figuren under viser fordelingen av kontorkonsepter i ABM-sektoren.

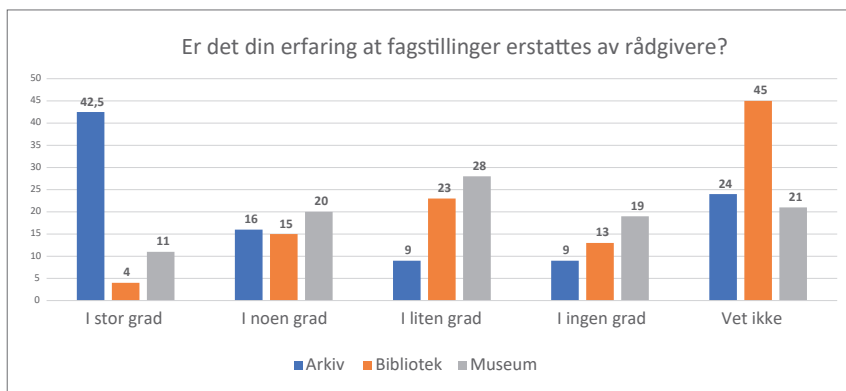

Fases fagstillinger ut av arkivsektoren?

I medlemsundersøkelsen ble det stilt spørsmål om respondenten erfarte at tradisjonelle fagstillinger ble erstattet av rådgiverstillinger, kommunikasjonsmedarbeiderstillinger eller teknologiske stillinger ved nyansettelser.

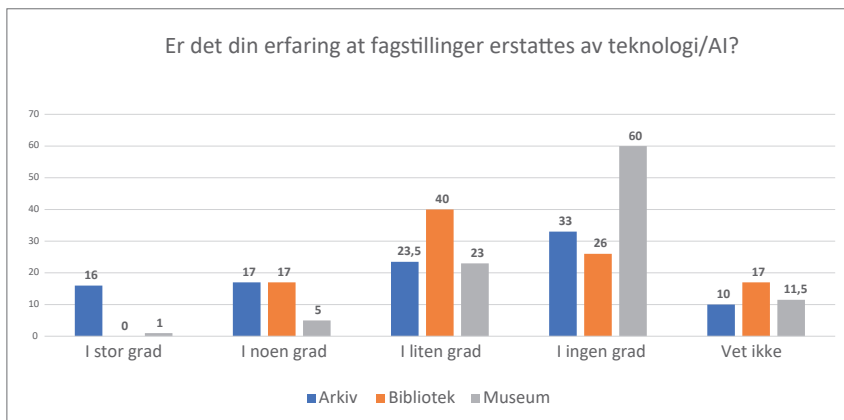
I oversikten over stillingsbetegnelser blant arkivarene i undersøkelsen, var den største stillingskategorien rådgiver eller spesialrådgiver. Stillingsbetegnelsen arkivar var den tredje største. I den videre framstillingen sammenlikner vi respondentene i de ulike sektorene.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt fagstillinger ble faset ut til fordel for rådgiverstillinger, er det i arkivsektoren vi finner at dette gjør seg gjeldende i størst grad. 42,5 prosent av arkivarene mente de erfarte dette i stor grad, mens andelen for bibliotek var 4 prosent og museum 11 prosent.

Respondentene ble videre stilt spørsmål om fagstillinger ble erstattet av kommunikasjonsmedarbeidere ved nyansettelser. Til sammen 50 prosent av arkivarene mente de erfarte dette i stor eller i noen grad. Her var imidlertid avstanden til respondentene i de andre sektorene ikke så stor.

På spørsmål om hvorvidt fagstillinger ble erstattet av teknologi eller kunstig intelligens (AI) skilte arkivsektoren igjen seg fra de andre. 16 prosent av arkivarene erfarte dette i stor grad, mens andelen for de andre sektorene var 0 og 1 prosent. En tredel av arkivarene erfarte imidlertid dette i ingen grad. Det er stor variasjon mellom arkiv, bibliotek og museum, og det er variasjon mellom arkivarene.

En av respondentene kommenterte dette: «Tradisjonelle fagstillinger erstattes av institusjonsarkitekter. Sentral fagkunnskap videreføres ikke.»

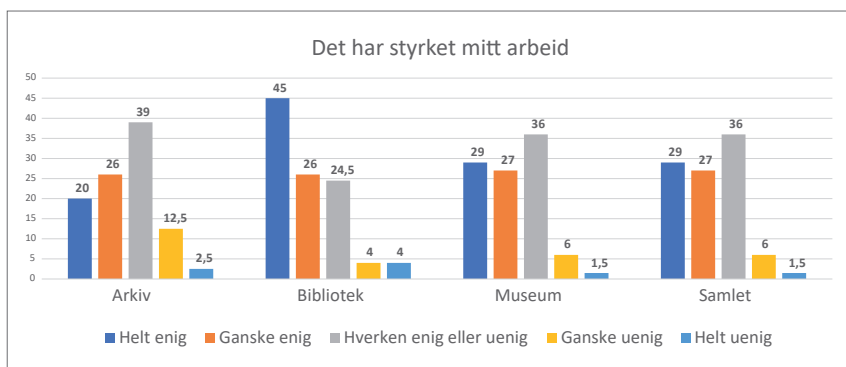
Det er ikke stilt spørsmål om institusjonsarkitekter i undersøkelsen, men dette tolkes som å inngå i trenden mange tillitsvalgte har erfart, at fagstillinger ikke erstattes når ansatte går av med pensjon, men erstattes av andre stillinger. En annen kommentar understøtter igjen denne situasjonen: «Fagpersoner i brukerrettet virksomhet, der har det ikke blitt ansatt nye på årevis, og mange har sagt opp eller gått av med pensjon. Ledelsen fastholder på mantraet om at vi må endres i tråd med samfunnsutviklingen og jobbe smartere, selv om samfunnsoppdraget vårt ikke er, eller trolig vil bli, endret.»

Digitalisering

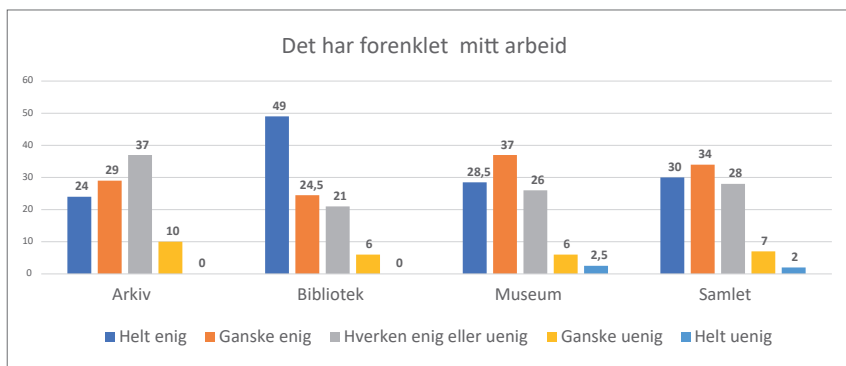
Utviklingen av digitalisering har vært et diskusjonstema i hele ABM-sektoren i flere år allerede. Det er Forskerforbundets erfaring at digitaliseringsprosessene oppleves ulikt. Vi ønsket å se nærmere på hvordan medlemmene har erfart virkninger av digitalisering i sin arbeidssituasjon.

En viktig intensjon med digitaliseringen er forenkling og styrking av arbeidsoppgaver.

Det ble stilt spørsmål om digitalisering har forenklet arbeidet og om det hadde styrket arbeidet. Figuren under viser svarfordelingen etter sektor.

Det er i arkivarene som i minst grad opplever at digitalisering har styrket deres arbeid. Blant arkivarene er det 46 prosent som sier seg helt eller ganske enig i påstanden, mens dette gjelder for 71 prosent av bibliotekarene og 56 prosent av museumsansatte.

Når det gjelder spørsmål om digitalisering har forenklet arbeidet, er det igjen bibliotekarene som erfarer best utbytte av digitalisering. Hele 73,5 prosent sier seg helt eller ganske enig i påstanden, mens dette gjelder for 65,5 prosent av museumsansatte. Blant arkivarene er det 53 prosent som sier seg helt enig eller ganske enig i at digitalisering har forenklet arbeidet deres.

Det ble videre spurt om digitalisering hadde påvirket tekniske og administrative oppgaver og om det hadde påvirket faglige oppgaver. Når det gjelder påvirkningen på tekniske og administrative oppgaver var det ikke store ulikheter i hvordan respondentene i de ulike sektorene svarte. Når det gjelder påvirkning av faglige oppgaver, var 77,5 prosent av bibliotekarene helt eller ganske enig i at digitalisering hadde påvirket faglige oppgaver. Dette gjaldt for 68 prosent av arkivarene og 60 prosent av museumsansatte.

Digitaliseringsprosesser oppleves dermed ikke likt i sektorene. Vi ser også at det er ulike oppfatninger av digitalisering blant arkivarer, noe som gjenspeiles i noen av kommentarene som gjengis her: *«Husk at bruk av ny teknologi er veien å gå, sektoren må ikke være redd for dette. Jeg tror mer på arbeid i team, uavhengig av avdeling og sektor, som en god måte å få til dette på.»*

En annen skrev: *«Alt dreier seg om digitalisering, men hvem skal ordne arkivene for digitalisering og hvem skal skanne?»*

At fagkompetansen var i ferd med å utspille sin rolle til fordel for digitalisering, var det mange som uttrykte bekymring for:

«Vi innehar en spesiell fagkompetanse som er i ferd med å forsvinne, siden kunnskapsoverføring ikke prioriteres. Det er meningen at digitale løsninger skal ta vare på fagkunnskapen.»

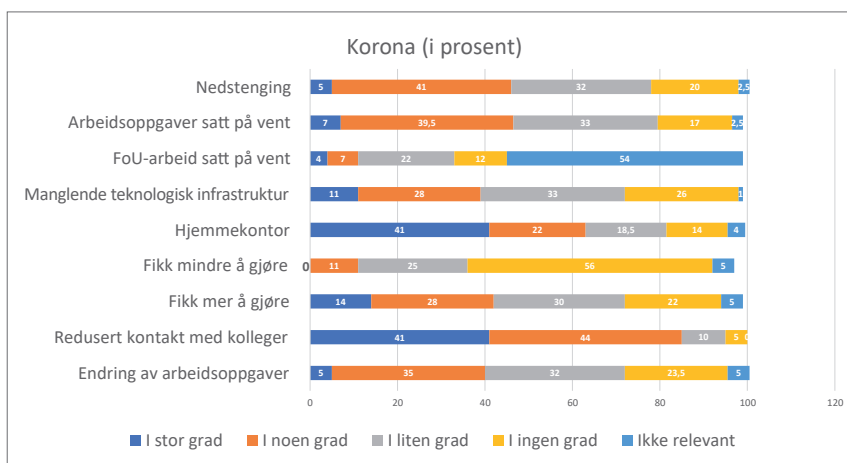
«Folk vil ikke ha de rettigheter de har krav på. Vi kan ikke digitalisere oss vekk fra kunnskap. Innholdet er det samme i arkivene. Det ender opp med at nasjonen Norge har tusen på tusen med arkiv eldre enn 1950 som ingen kan lese eller tolke.»

Satsing på digitalisering av arkiv, oppbygging av felles løsninger og bedre tilgjengeliggjøring er viktig. Også arkivarene og Forskerforbundet støtter dette arbeidet. Det er imidlertid ulike oppfatninger av hvorvidt digitalisering og algoritmer kan erstatte fagkunnskap, behov for veiledning og tilrettelegging. Forskerforbundet mener digitaliseringsprosessene vanskelig kan erstatte fagkompetanse fullt ut, og at brukere av arkivene har krav på veiledning. Publikum har også rett til tilgjengelig rettighetsdokumentasjon dersom behovet skulle oppstå. At arkivene digitaliseres, er ikke et godt nok argument for å fjerne forskning som arbeidsoppgave og fase ut fagpersonale i arkivene. Det som er tilgjengelig digitalt, må ofte settes i en historisk og sosial kontekst for å gi mening. Det er derfor nødvendig å utvikle kunnskapene om innholdet i arkivbestanden, om arkivenes historiske kontekst, samt om den vitenskapelige bruken av materialet. Uten fagansatte mister vi kompetanse både på arkiv og innhold i arkivene. Brukere som ikke er oppmerksomme på dette, risikerer ufullstendig eller feil dokumentasjon.

Arbeidssituasjonen for arkivarene under koronapandemien

Til slutt i denne presentasjonen av arkivarenes arbeidsvilkår, karriereutvikling og tid til FoU, skal vi ta med litt om hvordan arkivarene opplevde arbeidssituasjonene under den første nedstengningen i 2020 og våren 2021. De mest inngripende endringer arkivarene erfarte var

hjemmekontor og redusert kontakt med kolleger. Til sammen hadde 63 prosent hjemmekontor i stor eller i noen grad, og 85 prosent opplevde redusert kontakt med kolleger. Halvparten erfarte i liten eller i ingen grad at arbeidsoppgaver ble satt på vent. Det var få som opplevde at det ble mindre å gjøre, til sammen 81 prosent oppga at de opplevde det i liten eller i ingen grad. 42 prosent oppga at det i noen eller i stor grad ble mer å gjøre. Litt over halvparten erfarte i liten eller i ingen grad at arbeidsoppgaver ble endret.

Figur: Arbeidssituasjonen for arkivarer under koronapandemien

Det som skiller erfaringene fra ABM-sektoren fra erfaringene fra universitets- og høyskolesektoren, er at FoU- oppgaver i liten grad ble satt på vent i ABM-sektoren. Dette kan skyldes at nedstengningen tvert imot førte til at flere fikk bedre tid til å konsentrere seg om FoU- oppgaver, slik flere av de skriftlige kommentarene i undersøkelsen tyder på.